

Memorandum ante portas

9 Ιουλίου 2015

Επισκόπηση

- Ουδέποτε μέχρι σήμερα στην μεταπολιτευτική ιστορία της χώρας μας, κρίνονται τόσα πολλά μέσα σε τόσες λίγες ημέρες. Η κυβέρνηση οφείλει να κάνει την υπέρβαση να εφαρμόσει ένα 3ο Μνημόνιο για να μείνει η χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Εάν η χώρα πτωχεύσει, χωρίς Ευρώ, χωρίς κοινοτικούς πόρους και χωρίς την πολιτική προστασία της Ευρωπαϊκής ομπρέλας ασφαλείας, η χώρα περιθωριοποιείται στην διεθνή πολιτική και οικονομική σκηνή. Δεν είναι τυχαίο που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προχωρήσει σε σχεδιασμό για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στην χώρα μας σε περίπτωση GREXIT, με την ανθρωπιστική κρίση λόγω Μνημονίων να ωχριά μπροστά σε αυτό που θα συμβεί εάν εγκαταλείψουμε την ευρωπαϊκή οικογένεια.
- Οι επιχειρήσεις ήδη βιώνουν αφόρητες καταστάσεις λόγω της στενότητας ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και της επιβολής περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων.
- Οι εξαγωγές ειδικά προϊόντων μεταποίησης εκτός καυσίμων και αγροτικών προϊόντων συνεχίζουν να έχουν καλές επιδόσεις αν και είναι εμφανής μια κόπωση ήδη από τον μήνα Μάιο.
- Η διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής αναδεικνύει το μέγεθος των ευκαιριών που έχασε η χώρα τις τελευταίες δεκαετίες. Τα τεράστια ποσά των αγροτικών επιδοτήσεων καθώς και η ευνοϊκή μεταχείριση από φορολογικής πλευράς του κλάδου δεν αξιοποιήθηκαν για μια αναδιάρθρωση της παραγωγής. Έτσι, η παραγωγή παραμένει κατακερματισμένη και η χώρα εξαρτημένη από εισαγωγές βασικών προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής. Αυτά περιλαμβάνουν κρέατα, γαλακτομικά, καφέ, ζάχαρη, πατάτες, ντομάτες, πορτοκάλια και μανταρίνια, λεμόνια, μέλι καθώς και ... χαμομήλι Αιγύπτου.
- Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σταδιακή άνθηση νέων εξαγωγικών αγροτικών δραστηριοτήτων σε υψηλής ποιότητας προϊόντα.

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Μιχάλης Μασουράκης
Chief Economist
E: mmassourakis@sev.org.gr
T: +302115006104

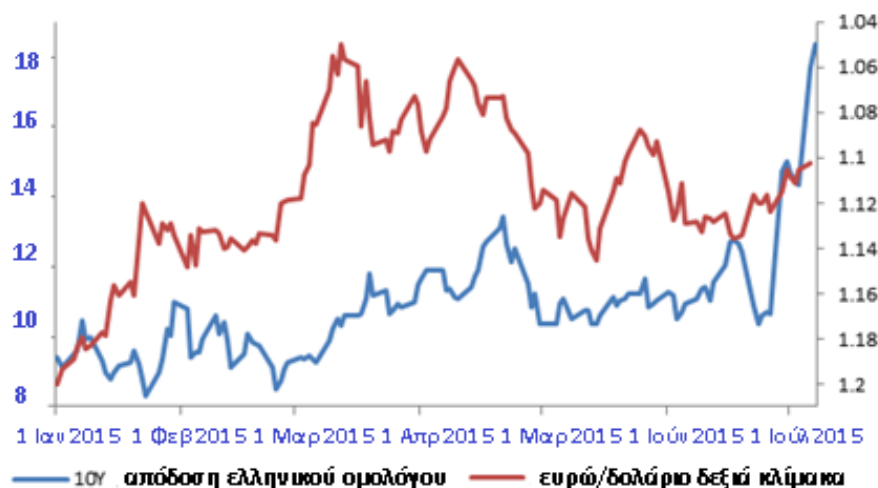
Μιχάλης Μητσόπουλος
Senior Advisor
E: mmitsopoulos@sev.org.gr
T: +302115006157

Θανάσης Πρίντσιπας
Associate Advisor
E: printsipas@sev.org.gr
T: +302115006176

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

Η διάψευση των προσδοκιών...

Αποδόσεις ελληνικών ομολόγων και ισοτιμία ευρώ/δολάριο
(BofA Merrill Lynch, 2015)



Purgatorium

Η χώρα διέρχεται μία από τις κρίσιμότερες στιγμές στην μεταπολεμική ιστορία της. Μετά από μια πενταετία ύφεσης και ανεργίας, αλλά και σημαντικής βελτίωσης θεμελιωδών οικονομικών μεγεθών, μέσω της αστοχίας του πολιτικού συστήματος, έχουμε οδηγηθεί στο final countdown για Grexit. Η χώρα, με τους παράγοντες της αγοράς στα πρόθυρα νευρικής κρίσης, αντιμετωπίζει σήμερα ξεκάθαρα παρά ποτέ, το τελεσίγραφο των όσων αποκαλούμε εταίρους μας, ή να συμμορφωθούμε με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή να αποχωρήσουμε, και κατ' επέκταση να απεμπολήσουμε το Ευρώ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το Ευρώ είναι το ισχυρότερο περιουσιακό στοιχείο που κατέχει σήμερα ο Έλληνας. Μία σύνταξη σε Ευρώ, οσοδήποτε κουτσουρεμένη, ένας μισθός σε Ευρώ, οσοδήποτε χαμηλός, ένα κομμάτι στην άκρη σε Ευρώ, οσοδήποτε μικρό και αν είναι, δεν συγκρίνεται με την κατάσταση που θα επικρατήσει εάν βγούμε από το Ευρώ. Η ραγδαία υποτίμηση του νέου νομίσματος θα συνθλίψει το βιοτικό επίπεδο για αρκετά χρόνια, και θα δώσει το τελειωτικό χτύπημα σε μία οικονομία που ήδη μετράει τις πληγές της, έχοντας ήδη απωλέσει το ¼ του εισοδήματός της και με το ¼ του εργατικού δυναμικού της στην ανεργία. Χρειάζεται, επομένως, μεγάλη προσοχή τις επόμενες λίγες ημέρες να μην βρεθούμε εκτός νυμφώνος στο όνομα της εθνικής αξιοπρέπειας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Δεν υπάρχει ελευθερία χωρίς υπευθυνότητα. Ούτε υπάρχει θεραπεία χωρίς φάρμακα.

Εάν οι πολιτικές ηγεσίες δεν είχαν ρίξει την χώρα στα βράχια τους τελευταίους 12 μήνες, το [ΔΝΤ σημειώνει](#) (στις 26/6/2015) ότι η βιωσιμότητα του χρέους θα ήταν εξασφαλισμένη, με τον λόγο χρέους προς ΑΕΠ να διαμορφώνεται σε 116,5% το 2020 (Πίνακας 3). Αντ' αυτού, σήμερα ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ εκτιμάται σε 149,9% το 2020, εάν τηρηθεί ένα πρόγραμμα προσαρμογής (Πίνακας 2), όπως αυτό που είχαν grosso modo συμφωνήσει οι δύο πλευρές όταν διεκόπησαν οι διαπραγματεύσεις στα τέλη Ιουνίου. Σημειώνεται ότι η εκτίμηση αυτή έγινε πριν κλείσουν οι τράπεζες και επιβληθούν περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, και, συνεπώς, υποεκτιμά την χειροτέρευση στην πορεία σταθεροποίησης του χρέους.

Η ανάλυση του ΔΝΤ ρίχνει, επίσης, φως στο πώς περίπου θα διαμορφωθεί ένα νέο πρόγραμμα για την περίοδο 2015-2018 (Πίνακας 1). Οι χρηματοδοτικές ανάγκες της χώρας υπολογίζονται σε €67,6 δισ. ενώ οι διαθέσιμοι πόροι σε €15,6 δισ., με το χρηματοδοτικό κενό (που πρέπει να καλυφθεί από χρηματοδοτική βοήθεια) να διαμορφώνεται σε €52 δισ. Το ΔΝΤ επισημαίνει ότι εάν θεωρηθούν διαθέσιμα τα €16 δισ. του ΔΝΤ από το προηγούμενο πρόγραμμα, απαιτείται η συνεισφορά €36 δισ. από την ευρωπαϊκή συνιστώσα των θεσμών.

Ήδη, η ελληνική κυβέρνηση [υπέβαλε αίτηση τριετούς χρηματοδότησης](#) στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ), με αναφορά στην άμεση υιοθέτηση φορολογικών μέτρων και μέτρων για το ασφαλιστικό ενώ δεσμεύεται στην υποβολή αναλυτικής λίστας μέτρων την Πέμπτη. Αναμένεται ένας διευρυμένος κατάλογος μέτρων πέραν αυτών που συνόδευαν την αίτηση που είχε υποβληθεί στις 30/6/2015 για διετές πρόγραμμα ύψους €21,9 δισ., λόγω της δυσμενέστερης συγκυρίας που επικρατεί σήμερα. Η αποδοχή από τους εταίρους μας μιας τέτοιας πρότασης θα σημάνει την απαρχή μιας διαδικασίας ομαλοποίησης με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) να αποκαθιστά σταδιακά υψηλότερα επίπεδα ρευστότητας στην αγορά. Έτσι, θα αρχίσει ξανά να χρηματοδοτείται η οικονομική δραστηριότητα που είχε παγώσει, χωρίς βεβαίως αυτό να σημαίνει ότι θα αρθούν άμεσα οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων. Όπως καταγράφεται και στην περίπτωση της Κύπρου (Πίνακας 4, Διάγραμμα 1), η άρση των περιορισμών θα είναι σταδιακή και μόνον στον βαθμό που αποκαθίσταται η εμπιστοσύνη στις τράπεζες μέσω της επιτυχούς εφαρμογής του νέου Μνημονίου.

Οι επιχειρήσεις ήδη βιώνουν αφόρητες καταστάσεις λόγω της στενότητας ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και της επιβολής περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Η οικονομία μπορεί να καταρρεύσει χωρίς καν να το καταλάβουμε εάν δεν αποκατασταθεί γρήγορα η στήριξη της ρευστότητας από την ΕΚΤ, προϋπόθεση για την οποία είναι η σύναψη ενός 3ου Μνημονίου. Ακριβώς επειδή οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να λειτουργήσουν κάτω από τους

Πίνακας 1: Χρηματοδοτικό κενό Οκτ 2015 – Δεκ 2018

(ΔΝΤ, IMF Preliminary Draft Debt Sustainability Analysis, 26/6/2015)

	(σε €δισ.)
A. Χρηματοδοτικές ανάγκες	67,6
Χρεολύσια	29,8
ΔΝΤ	(9,9)
Ευρωσύστημα	(14,3)
Ιδιώτες	(5,6)
Τόκοι	17,2
Πληρωμή ληξιπρόθεσμων	7,0
Δημιουργία αποθεματικού κυβέρνησης	7,7
Δημιουργία αποθεματικού ΤΧΣ	5,9
B. Χρηματοδοτικοί πόροι	15,6
Πρωτογενές πλεόνασμα	9,4
Ιδιωτικοποιήσεις	2,0
Από κέρδη Ευρωσυστήματος (SMP/ANFA)	4,2
Γ. Χρηματοδοτικό κενό	52,0
Από ΔΝΤ	16,0
Από ΕΕ	36,0

* Οι χρηματοδοτικές ανάγκες [Ιαν. - Σεπ. 2015](#) είναι €10 δισ. και, πριν από την λήξη του προγράμματος στις 30 Ιουνίου 2015, το ΔΝΤ προσδοκούσε ότι για τις ανάγκες αυτές η χρηματοδότηση θα προερχόταν από Ευρωπαϊκούς πόρους (€1,8 δισ. που ήταν η τελευταία δόση του προγράμματος, €1,9 δισ. από τα κέρδη κεντρικών τραπεζών το 2014, και €6 δισ. από το αποθεματικό του ΤΧΣ (€10,7 δισ.) που έχει ήδη επιστραφεί στον ΕΜΣ.

Πίνακας 2: Το Βασικό Σενάριο του ΔΝΤ (πριν από την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων)

(ΔΝΤ, IMF Preliminary Draft Debt Sustainability Analysis, 26/6/2015)

	2014	2015	2016	2017	2018
ΑΕΠ (% μεταβολή)	0,8%	0,0%	2,0%	3,0%	3,0%
Πληθωρισμός*	-2,6%	-1,2%	0,7%	1,4%	1,5%
Ονομαστικό ΑΕΠ (% μεταβολή)	-1,8%	-1,2%	2,8%	4,4%	4,5%
Τεκμαρτό Επδόκιο**	2,2%	2,1%	2,2%	2,2%	2,2%
Πρωτογενές πλεόνασμα (ως % ΑΕΠ)	0,0%	1,0%	2,0%	3,0%	3,5%
Πρωτογενείς δαπάνες	45,4%	45,5%	44,0%	43,6%	42,8%
Έσοδα	45,4%	44,5%	42,0%	40,6%	39,3%
Έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις (ως % ΑΕΠ)	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%

*Αποπληθωριστής ΑΕΠ

**Τόκος/Χρέος προηγούμενης περιόδου

Πίνακας 3: ΔΝΤ: Εκτίμηση βιωσιμότητας χρέους*

(ΔΝΤ, IMF Preliminary Draft Debt Sustainability Analysis, 26/6/2015)

	Χρέος/ΑΕΠ		
Εκτίμηση ΔΝΤ	2013	2020	2022
Νοεμ. 2012		124,0%	110,0%
Μάιος 2014	175,0%	128,0%	117,0%
Ιουν. 2015		149,9%	142,2%
Εάν είχε τηρηθεί το πρόγραμμα			
Ιουν. 2015		116,5%	104,4%

*Για να κατέλθει το χρέος στα όρια βιωσιμότητας που είχαν τεθεί το 2012, απαιτείται "κούρεμα" περίπου 30 π.μ. του ΑΕΠ, δηλ. €53-54 δισ. Με μία διαφορετική θεώρηση, το χρέος θεωρείται βιώσιμο εάν οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (χρεολύσια + έλλειμμα) δεν υπερβαίνουν το 15% του ΑΕΠ ετησίως. Εάν είχε τηρηθεί το πρόγραμμα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Μαΐου 2014, το χρέος θα ήταν βιώσιμο. Με τις νέες υποθέσεις, όμως, για το νέο πρόγραμμα, το χρέος δεν είναι βιώσιμο. Για να γίνει βιώσιμο, θα πρέπει στα επίσημα δάνεια που έχουν ήδη δοθεί από την Ε.Ε., η περίοδος χάριτος να αυξηθεί από 10 σε 20 χρόνια και η περίοδος αποπληρωμής από 20 σε 40 χρόνια. Τότε πέφτουν στο 10% ετησίως οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες αν και το χρέος/ΑΕΠ είναι ακόμη υψηλότερο από τα όρια που είχαν τεθεί τον Νοέμβριο 2012. Το αποτέλεσμα αυτό ισχύει ακόμη και αν ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ δεν υπερβεί το 1% και τα πρωτογενή πλεονάσματα δεν υπερβούν το 3% του ΑΕΠ μεσοπρόθεσμα. Με πρωτογενές πλεόνασμα κάτω του 3% του ΑΕΠ το χρέος δεν είναι βιώσιμο. Σε αυτήν την περίπτωση, όχι μόνον ο διπλασιασμός της διάρκειας, αλλά πρόσθετα απαιτείται και διαγραφή χρέους, όπως για παράδειγμα η πλήρης διαγραφή του διακρατικού χρέους του 1ου Μνημονίου ύψους €53,1 δισ.

περιορισμούς αυτούς, η μη επίτευξη συμφωνίας ισοδυναμεί με την κατάρρευση της αγοράς, που θα φέρει την ύφεση και την ανεργία σε επίπεδα που θα απειλήσουν την κοινωνική συνοχή της χώρας.

Οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων στην Κύπρο

Η επιβολή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων στην Κύπρο με τον Έκτακτο Νόμο 12/2013 στόχευε κυρίως στη διακοπή της δυνατότητας μεταφοράς χρήματος μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων. Συνεπώς οι περιορισμοί στις συναλλαγές μεταξύ ιδρυμάτων και λογαριασμών ενός δικαιούχου εντός της ίδιας τράπεζας ήταν πιο αυστηροί σε σύγκριση με όσα ισχύει για όσους έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονική τραπεζική στην Ελλάδα, όπου ουσιαστικά δεν υφίστανται περιορισμοί για λογαριασμούς όψεως. Από την άλλη, μετά το πέρας της τραπεζικής αργίας 6 ημερών στην οποία προστέθηκαν δυο ημέρες κανονικής αργίας στην Κύπρο υπήρχε δυνατότητα συναλλαγών από τα γκισέ που δεν υπάρχει ακόμα στην Ελλάδα. Όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας οι πληρωμές προς το εξωτερικό για ιδιώτες και επιχειρήσεις έπρεπε να εγκριθούν από μια αρμόδια επιτροπή που συστήθηκε για αυτό τον σκοπό. Η σχετική επιτροπή στην Κύπρο πολύ γρήγορα εξάσκησε την εξουσία που της έδινε ο σχετικός νόμος για να εκχωρήσει στις τράπεζες τη δυνατότητα έγκρισης κατηγοριών πληρωμών (πχ πληρωμές για τη συνήθη λειτουργία ναυτιλιακών εταιρειών και προς την IATA, εισαγωγές φαρμάκων, ιατρικές δαπάνες φυσικών προσώπων) με στόχο τη μείωση του όγκου των αιτημάτων που έπρεπε να διαχειριστεί και τη μείωση του χρόνου ανταπόκρισης για τα αιτήματα που έπρεπε να διαχειριστεί. Σε ότι αφορά ειδικά τις επιχειρηματικές συναλλαγές προς το εξωτερικό το όριο για συναλλαγές χωρίς κανένα περιορισμό αυξήθηκε πολύ γρήγορα από τις €5.000 ανά λογαριασμό σε €300.000 ανά συναλλαγή και εντός μηνός ο περιορισμός αυτός είχε ουσιαστικά καταργηθεί καθώς το όριο αυξήθηκε σε €1 εκατ. (Πίνακας Κ1). Αντίστοιχη πορεία είχαν και οι περιορισμοί για συναλλαγές φυσικών προσώπων, που περιλαμβάνουν και πολλές άλλες παραμέτρους από την ανανέωση προθεσμιακών καταθέσεων έως τη χρήση πιστωτικών καρτών.

Είτε απευθείας στα διατάγματα ή με τις αποφάσεις της Επιτροπής, ελαστική αντιμετώπιση είχαν εξαρχής οι δαπάνες προς το εξωτερικό για μισθοδοσία, διδάκτρα και σπουδές καθώς και εμβάσματα για ιατρικές δαπάνες. Επίσης, σταθερή και γρήγορη ήταν και η χαλάρωση πολλών περιορισμών, πέραν του ύψους των συναλλαγών, για συναλλαγές εντός του εσωτερικού της χώρας. Ουσιαστικά μέσα σε ένα μήνα η πλειοψηφία των καθημερινών συναλλαγών των επιχειρήσεων αλλά και των νοικοκυριών στο εσωτερικό της χώρας αλλά και προς το εξωτερικό μπορούσαν να υλοποιηθούν χωρίς ουσιαστικούς περιορισμούς. Σχετικά πρέπει να τονιστεί ότι η μη ανάληψη του ημερησίου ορίου των €300 αρχικά και €500 ένα μήνα αργότερα δεν οδηγούσε στην απώλεια δυνατότητας ανάληψης του ποσού αυτού μια επόμενη μέρα. Αυτή η εξέλιξη βέβαια συνδέεται με την αξιόπιστη διευθέτηση της φερεγγυότητας των τραπεζών (που ήταν ζήτημα στην Κύπρο το 2013) αλλά και την εφαρμογή ενός προγράμματος σε πνεύμα συνεργασίας με τους εταίρους. Στο πλαίσιο αυτό, η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης οδήγησε, δύο χρόνια μετά την επιβολή τους, στην κατάργηση όλων των περιορισμών.

Πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις

Εξαγωγές: Συνεχίζεται, με κόπωση όμως, η θετική πορεία των εξαγωγών και τον Μάιο του 2015. Χωρίς τα καύσιμα αυξάνονται για 9ο συνεχόμενο μήνα (Διάγραμμα 2), ωστόσο επιβραδύνεται σημαντικά ο ρυθμός ανόδου σε σύγκριση με το Α' 4μηνο του 2015. Πιο αναλυτικά, η συνολική αξία των εξαγωγών πλην καυσίμων τον Μάιο του 2015 ανήλθε στα €1,5 δισ. παρουσιάζοντας αύξηση +4,9%, έναντι αύξησης +3,6% που είχε καταγραφεί κατά την αντίστοιχη σύγκριση πέρυσι. Η μεταβολή αυτή, σε συνδυασμό με την έντονα ανοδική τάση που διαμορφώθηκε κατά τους πρώτους 4 μήνες του 2015, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των εξαγωγών πλην καυσίμων κατά 12,6% το διάστημα Ιανουαρίου - Μαΐου 2015 σε σχέση με το

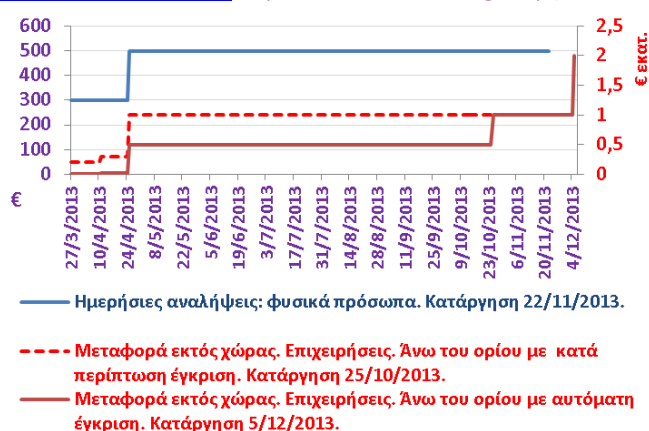
Πίνακας 4: Συναλλαγές για συνήθη επιχειρηματική δραστηριότητα εκτός της Κύπρου - Περιορισμοί

(Κεντρική Τράπεζα Κύπρου <http://www.centralbank.gov.cy/>)

27 Μαρτίου 2013	Περιορισμοί ανά λογαριασμό: κανέναν έως €5.000/ λογαριασμό, χωρίς δικαιολογητικά έγκριση από Επιτροπή έως €200.000/ λογαριασμό, με δικαιολογητικά έγκριση άνω του ορίου αυτού.
11 Απριλίου 2013	Περιορισμοί ανά λογαριασμό: κανέναν έως €20.000/ λογαριασμό, χωρίς δικαιολογητικά έγκριση από Επιτροπή έως €300.000/ λογαριασμό, με δικαιολογητικά έγκριση άνω του ορίου αυτού.
20 Απριλίου 2013	Οι περιορισμοί ανά λογαριασμό μετατρέπονται σε περιορισμούς ανά συναλλαγή.
25 Απριλίου 2013	Περιορισμοί ανά συναλλαγή: κανέναν έως €500.000, χωρίς δικαιολογητικά έγκριση από Επιτροπή έως €1 εκατ., με δικαιολογητικά έγκριση άνω του ορίου αυτού.
25 Οκτωβρίου 2013	Περιορισμοί ανά συναλλαγή: κανέναν έως €1 εκατ., χωρίς δικαιολογητικά έγκριση από Επιτροπή άνω του ορίου αυτού
6 Απριλίου 2015	Κατάργηση όλων των περιορισμών

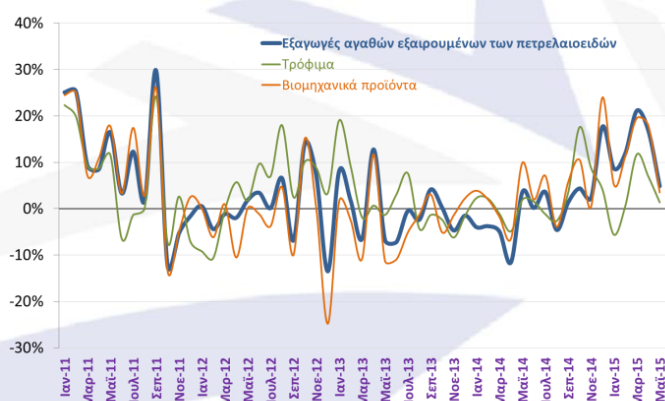
Διάγραμμα 1: Επιλεγμένες τραπεζικές συναλλαγές - Περιορισμοί

(Κεντρική Τράπεζα Κύπρου <http://www.centralbank.gov.cy/>)



Διάγραμμα 2: Εξαγωγές - % μεταβολή με αντίστοιχο μήνα προηγούμενου έτους

(ΕΛΣΤΑΤ, Μάι. 2015)



αντίστοιχο διάστημα το 2014. Οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων εξακολουθούν να σημειώνουν εντυπωσιακή άνοδο (+19,3%) και ιδιαίτερα του λαδιού (+219,2%), ενώ οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων αυξάνονται τον Μάιο για 10 συνεχόμενους μήνες και το διάστημα Ιανουαρίου – Μαΐου 2015 εμφανίζονται ενισχυμένες κατά +11,3% σε σχέση με πέρυσι, κυρίως λόγω της έντονης αύξησης εξαγωγών μηχανημάτων/υλικού μεταφορών (+21,7%) και βιομηχανικών ειδών ταξινομημένων κατά Α' ύλη (+15,3%) (Πίνακας 5). Οι συνολικές εισαγωγές κατά το διάστημα Ιανουαρίου – Μαΐου 2015 εμφάνισαν πτώση -5,2% αλλά χωρίς καύσιμα οι εισαγωγές αυξήθηκαν +2,9%, γεγονός το οποίο συνέβαλε στον περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος στα €7,7 δισ., μειωμένο κατά 11,6% σε σύγκριση με το έλλειμμα της αντίστοιχης περιόδου του 2014. Τον Μάιο οι εισαγωγές ειδικά τροφίμων, ποτών, μεταποιημένων προϊόντων και μηχανημάτων συνεχίζουν να έχουν θετικό πρόσημο μεταβολής (Διάγραμμα 3). Σημειώνεται ότι υπήρχαν την περίοδο αυτή προγραμματισμένες διακοπές στη λειτουργία διυλιστηρίων.

Η πτώση και η άνοδος της ελληνικής γεωργίας

Ο αγροτικός τομέας της Ελλάδας έχει ιδιαίτερη σημασία για την απασχόληση και την ανάπτυξη λόγω α) του μεγάλου αριθμού των απασχολούμενων σε αυτόν, β) των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που έχει η χώρα στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων και γ) της ικανότητας της βιομηχανίας τροφίμων να προσθέτει σημαντική αξία στα προϊόντα τα οποία μπορεί να παράγει η Ελλάδα.

Όσον αφορά την απασχόληση, παρατηρούμε καταρχήν τον μεγάλο αριθμό των αγροτών – ακόμα και σήμερα σχεδόν 500.000 εργάζονται στον πρωτογενή τομέα σε μια χώρα που πλέον έχει μόνο 3,5 εκατ. εργαζόμενους ή πάνω από 12% του συνόλου όλων των εργαζόμενων, ποσοστό πολύ υψηλό για τα δεδομένα μιας ανεπτυγμένης χώρας και περισσότερο συμβατό με την πραγματικότητα αναπτυσσόμενων χωρών. Μάλιστα, ο αριθμός αυτός των εργαζόμενων περιλαμβάνει μόνο τους εργαζόμενους στον πρωτογενή τομέα. Δεν περιλαμβάνει όσους έχουν άλλη βασική εργασία και περιστασιακά εργάζονται στην αγροτική παραγωγή για παράδειγμα την εποχή του θέρους ή που η εργασία τους εξαρτάται από τον αγροτικό τομέα χωρίς οι ίδιοι να είναι αγρότες. Μάλιστα, η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζόμενων αυτών είναι αυτοαπασχολούμενοι (Διάγραμμα 4) ενώ η συμβολή του κλάδου στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας υπολείπεται σημαντικά της συμβολής του στην απασχόληση (Διάγραμμα 5). Την ίδια ώρα ο μέσος κλήρος είναι πολύ μικρός σε σύγκριση με άλλες χώρες (Διάγραμμα 6). Τέλος, όχι μόνο αντιστοιχούν λίγα στρέμματα ανά αγρότη αλλά επιπλέον οι κλήροι αυτοί είναι κατακερματισμένοι (Διάγραμμα 7). Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν αποτελούν αναγκαστικά μειονεκτήματα, αλλά οριοθετούν τις δυνατότητες επέκτασης παραγωγής περισσότερο στην κατεύθυνση της αύξησης της ποιότητας παρά της μείωσης τιμής μέσω της μαζικοποίησης της παραγωγής ενώ επιβάλλουν και την αξιοποίηση δικτύων και κοινών υποδομών που μπορούν να μετασχηματίσουν την κατακερματισμένη παραγωγή σε μεγαλύτερη προσφορά. Τέτοιες υποδομές μπορεί να είναι οι κεντρικές αγορές, τα δημοπρατήρια, τα συσκευαστήρια και μονάδες πρώτης μεταποίησης, σημεία αποδοτικής φορτοεκφόρτωσης σε περιφερειακά λιμάνια έως και πρακτικές όπως η συμβολαιακή γεωργία. Επιπλέον θέτουν περιορισμούς ως προς τη σύνθεση της παραγωγής.

Η διάρθρωση αυτή της παραγωγής σε μικρούς και κατακερματισμένους κλήρους που παράγουν προϊόντα χαμηλής προστιθέμενης αξίας και που δεν μεταποιούνται, επηρεάζεται από τις στρεβλώσεις που έχει εισαγάγει η Κοινή Αγροτική Πολιτική. Έτσι, η παραγωγή ορισμένων προϊόντων στα οποία η χώρα δεν έχει καταρχήν συγκριτικό πλεονέκτημα έχει αυξηθεί λόγω των επιδοτήσεων αυτών την ίδια ώρα που η παραγωγή άλλων αγαθών, κυρίως στην κτηνοτροφία, δεν λαμβάνει καθόλου επιδοτήσεις (εκτενή καταγραφή γίνεται στη [μελέτη Α. Δαγκαλίδη](#)). Ο τρόπος διαχείρισης των πόρων της ΚΑΠ είχε άλλη μια επίπτωση που είναι σημαντική: ενθάρρυνε την έμφαση στην παραγωγή ανεξαρτήτως ποιότητας, με αποτέλεσμα οι παραγωγοί στα επιδοτούμενα προϊόντα να μην προσέχουν την

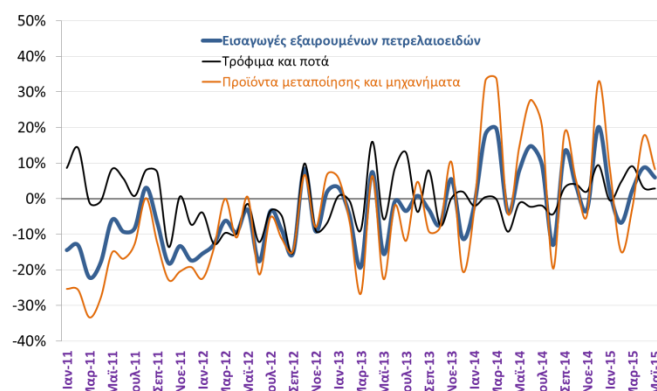
Πίνακας 5: Εξαγωγές εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών

(ΕΛΣΤΑΤ - Eurostat, Μάι. 2015)

Ομάδες προϊόντων	Ιανουάριος - Μάιος			%Δ	%Δ
	2013	2014	2015	14/13	15/14
Αγροτικά προϊόντα	2.074,2	1.776,8	2.119,0	-14,3%	19,3%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	1.457,7	1.457,6	1.498,7	0,0%	2,8%
Ποτά - καπνός	238,8	206,7	261,2	-13,4%	26,4%
Λάδια και λίπη ζωικά ή φυτικά	377,7	112,5	359,1	-70,2%	219,2%
Πρώτες ύλες	419,2	417,7	426,5	-0,4%	2,1%
Καύσιμα	4.655,7	4.027,0	3.223,9	-13,5%	-19,9%
Βιομηχανικά προϊόντα	4.165,4	4.219,7	4.696,2	1,3%	11,3%
Χημικά	1.038,4	1.117,2	1.130,2	7,6%	1,2%
Βιομηχανικά είδη κατά Α' ύλη	1.616,3	1.553,2	1.790,4	-3,9%	15,3%
Μηχανήματα	847,9	854,7	1.040,2	0,8%	21,7%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	662,9	694,6	735,4	4,8%	5,9%
Άλλα	241,3	242,1	267,1	0,4%	10,3%

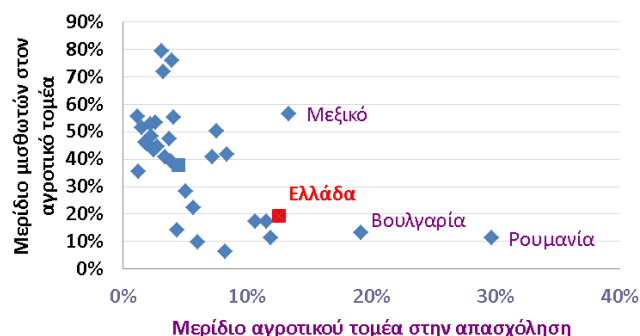
Διάγραμμα 3: Εισαγωγές - % μεταβολή με αντίστοιχο μήνα προηγούμενου έτους

(ΕΛΣΤΑΤ, Μάι. 2015)



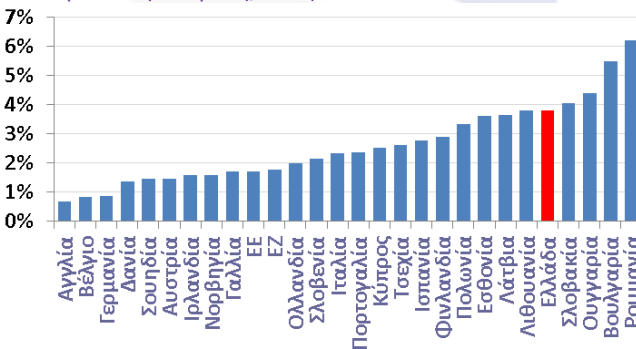
Διάγραμμα 4: Μερίδιο απασχόλησης αγροτικού τομέα και ποσοστό μισθωτής εργασίας επί αγροτικής απασχόλησης

(AMECO Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)



Διάγραμμα 5: Μερίδιο αγροτικού τομέα στο σχηματισμό προστιθέμενης αξίας

(AMECO Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)



ποιότητα στο βαθμό που θα καθιστούσε την παραγωγή ελκυστική για επόμενα στάδια μεταποίησης. Παρουσιάζεται έτσι το παράδοξο να υπάρχει παραγωγή ορισμένων προϊόντων όπως το σιτάρι αλλά βιομηχανίες να προμηθεύονται σιτάρι από το εξωτερικό όπου είναι σε θέση να διασφαλίσουν την σταθερή ποιότητα. Η εικόνα μιας αγροτικής παραγωγής που δεν αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας (ενδεικτικά, η εξαγωγή χύμα ελαιόλαδου) καθώς και που οδηγεί στην παραγωγή πρώτης ύλης που στη συνέχεια δεν μεταποιείται (εξαγωγές επιδοτούμενου βαμβακιού καθώς η υψηλή τιμολόγηση ενέργειας στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας έχει οδηγήσει στο κλείσιμο τις περισσότερες μονάδες μεταποίησης) αναδεικνύει την έκταση στην οποία οι σημαντικότερες επιδοτήσεις (Διάγραμμα 8, το 2013 αντιστοιχούσαν σε €6.000 / αυτοαπασχολούμενο αγρότη αν και αυτός ο μέσος όρος μπορεί να κρύβει μεγάλες ανισότητες ως προς την πρόσβαση στις επιδοτήσεις αυτές) δεν έχουν αξιοποιηθεί από τη χώρα. Πρέπει να σημειωθεί ότι την περίοδο σημαντικής αύξησης της ανεργίας και κατάρρευσης των εισοδημάτων, οι επιδοτήσεις αυτές ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξάνονται συμβάλλοντας σημαντικά στην ανθεκτικότητα των εισοδημάτων των αγροτών, κάτι που κατέγραψε και η μελέτη των Γιαννίτη και Ζωγραφάκη (η οποία παρουσιάστηκε στο [Δελτίο 21/5/2015](#)).

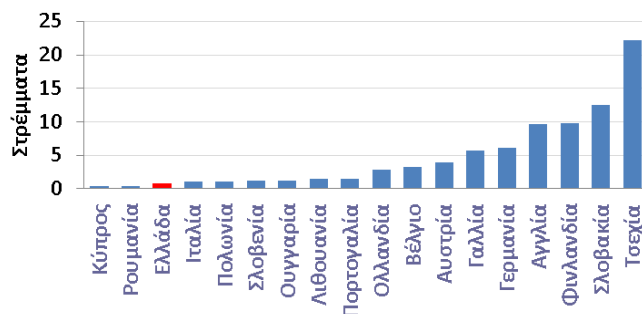
Τα παραπάνω δεδομένα καταγράφουν ότι η αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα, πριν προχωρήσει σε ποσοτικούς στόχους όπως η αύξηση της απασχόλησης, πρέπει να στοχεύσει σε ποιοτικούς στόχους και συγκεκριμένα στη στροφή της χώρας προς την παραγωγή των προϊόντων στα οποία έχει σημαντικό πλεονέκτημα λόγω ποιότητας και γεωμορφολογίας με μια παράλληλη στόχευση στην ποιότητα και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας. Η βελτίωση του πλαισίου αδειοδότησης, η βελτίωση οδικών δικτύων σε όλη τη χώρα και υποδομών όπως στο λιμάνι του Πειραιά και η απελευθέρωση των οδικών μεταφορών είναι μεταρρυθμίσεις που έχουν τη δυνατότητα να επιτρέψουν την αναβίωση μονάδων πρώτης και δεύτερης μεταποίησης και συνεπώς την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων της αγροκτηνοτροφίας. Η συνεργασία με μεγαλύτερες επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεις μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στην εκπαίδευση των αγροτών και να τους βοηθήσει να υποστηρίξουν βελτιωμένα πρότυπα ποιότητας. Έτσι, η ποιοτική αναβάθμιση της αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα μπορεί να συνοδευτεί με άλλο έναν επιθυμητό στόχο, την παραπέρα ενίσχυση της μεταποίησης τροφίμων στην οποία ήδη η χώρα διακρίνεται.

Παρόλο που τις τελευταίες δεκαετίες δεν έχει καταγραφεί μια εκτενής αναδιάρθρωση της παραγωγής, τα χρόνια της κρίσης ο αγροτικός τομέας προσπαθεί σταθερά να αυξήσει την εξωστρέφεια του, όπως καταγράφεται και από την σταθερά καλή πορεία των εξαγωγών τροφίμων και ειδικά αγροτικών προϊόντων (Πίνακας 5). Νέοι παραγωγοί στρέφονται στην παραγωγή εξαγωγικών αγαθών υψηλής προστιθέμενης αξίας και μπορεί τα μεγέθη ακόμα να είναι μικρά, αλλά πιο σημαντικό είναι ότι αλλάζει η νοοτροπία και ότι δίνεται έμφαση στην ποιότητα και εξωστρέφεια.

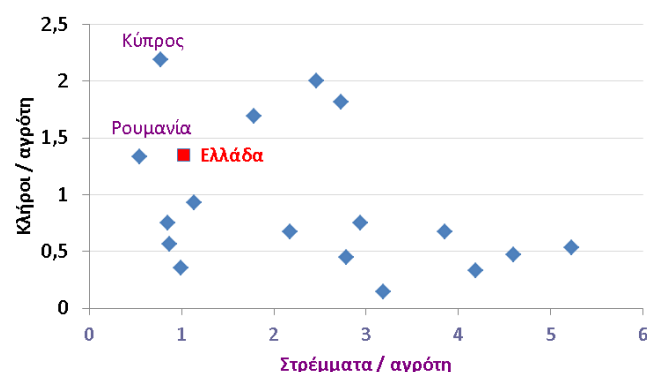
Η αναδιάρθρωση της αγροτικής θα μπορούσε να μειώσει και την εξάρτηση της χώρας από εισαγωγές κρεάτων, γαλακτοκομικών αλλά και φρέσκων φρούτων και λαχανικών (Πίνακας 6). Κάποιες εισαγωγές σε μπανάνες αλλά ακόμα και σε καρπούζια δικαιολογούνται από τις προτιμήσεις των καταναλωτών, αλλά οι εισαγωγές προϊόντων όπως λεμόνια, πατάτες, ντομάτες, μήλα, μαρούλια, πορτοκάλια, κρεμμύδια, καρπούζια και πεπόνια υποδηλώνουν ότι αξίζει τον κόπο να εξεταστεί γιατί η χώρα μας αναγκάζεται να εισάγει τέτοια προϊόντα.

Τέλος, είναι γεγονός ότι το 60% των εισαγωγών φρούτων και λαχανικών και η συντριπτική πλειοψηφία των σημαντικών σε αξία και ποσότητα εισαγωγών κρεάτων και γαλακτοκομικών προέρχονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ότι σημαντικές εισροές για την εγχώρια αγροτική παραγωγή είναι εισαγόμενες (λιπάσματα, φυτοφάρμακα) και επηρεάζονται από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Οι πραγματικότητες αυτές υπογραμμίζουν παραπέρα την ανάγκη επίτευξης συμφωνίας χρηματοδοτικής στήριξης με τους εταίρους μας.

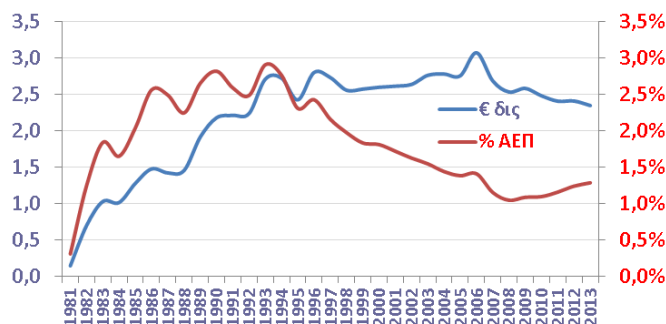
Διάγραμμα 6: Μέσο μέγεθος κλήρου σε στρέμματα
(Eurostat, 2010)



Διάγραμμα 7: Στρέμματα και κλήροι ανά αγρότη
(Eurostat, AMECO Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010)



Διάγραμμα 8: Μικτά έσοδα Ελλάδας από άσκηση κοινής αγροτικής πολιτικής, € δις και % ΑΕΠ
(Eurostat, AMECO, Ευρωπαϊκός Προϋπολογισμός 1981-2013)



Πίνακας 6: Εισαγωγές αγροτικών προϊόντων, € εκατ.
(Eurostat, FAOSTAT, 2012)

1.154,0	Κρέατα και προϊόντα κρέατος	9,0	Φακές
788,0	Γαλακτοκομικά και αυγά	6,1	Φιστίκια
414,8	Καφές, τσάι, σοκολάτα	6,1	Μέλι
373,0	Θαλασσινά	5,7	Πορτοκάλια και μανταρίνια
292,6	Ζάχαρη και μέλι	4,5	Σταφίδες
233,9	Τσιγάρα και καπνά	4,1	Δαμάσκηνα
130,5	Αποσταγμένα αλκοολούχα ποτά	3,5	Μαρούλια
639,6	Φρούτα και λαχανικά	2,2	Φράουλες
93,6	Πατάτες	2,1	Κουλουρίδι και μπρόκολα
74,3	Μπανάνες	2,1	Σταφύλια
30,5	Ντομάτες φρέσκιες και εστεργασμένες	1,9	Γκρέιπφρουτ
23,9	Λεμόνια	1,9	Ξερά κρεμμύδια
17,9	Φασόλια	0,9	Καρπούζια
13,6	Μήλα	0,8	Πεπόνια
9,7	Αχλάδια	0,2	Σύκα, φρέσκα και ξηρά

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

Ενεργητικό € 435 δις 72% συνόλου*	Ίδια κεφάλαια € 58 δις 44% συνόλου*	Πωλήσεις € 77 δις 46% συνόλου*	Προ φόρων κέρδη € 2,4 δις** 44% κερδών***
Εργαζόμενοι 220.000	Μισθοί € 4,6 δις	Ασφαλ. εισφορές € 2 δις	Φόρος επί κερδών € 1,6 δις

* Άθροισμα δημοσιευμένων ισολογισμών ΑΕ και ΕΠΕ

** Άθροισμα κερδών και ζημιών όλων των επιχειρήσεων

*** Φορολογητέα κέρδη κερδοφόρων επιχειρήσεων

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει.

Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής.

Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.



ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα

T: 211 5006 000

F: 210 3222 929

E: info@sev.org.gr

www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation of Enterprises

Avenue de Cortenberg 168

B-1000 Bruxelles

T: +32 (02) 231 00 53

F: +32 (02) 280 08 91

E: sevbxl@skynet.be